

Osnaživanje prakse: Rezultati participativnog akcijskog istraživanja

“Ništa o mladima bez mladih, je za mlade.”

Co-funded by
the European Union

AGENCY FOR
MOBILITY AND
EU PROGRAMMES

Udruga Studio B

Erasmus+
Enriching lives, opening minds.

Financirano od strane Europske unije. Izražena stajališta i mišljenja su isključivo autorova i ne odražavaju nužno stajališta Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Sadržaj

Uvod.

Zašto participativno akcijsko istraživanje (PAR) za mlade.

Kako će vam ovaj priručnik pomoći u radu.

Poglavlje 1: Razumijevanje participativnog akcijskog istraživanja (PAR).

1.1 Što je participativno akcijsko istraživanje (PAR)?

1.2 Temeljna načela participativnog akcijskog istraživanja (PAR).

1.3 Jedinstvena vrijednost PAR-a u radu s mladima.

Poglavlje 2: PAR ciklus: Praktični vodič za rad s mladima.

2.1 Faza 1: Inicijalna faza – Izgradnja povjerenja i identificiranje problema.

2.2 Faza 2: Osmišljavanje istraživanja – Suradničke metode i alati.

2.3 Faza 3: Prikupljanje uvida – Prikupljanje i analiza podataka s mladima.

2.4 Faza 4: Djelovanje – Širenje rezultata i provedba promjena.

2.5 Faza 5: Refleksija i održivost – Evaluacija i kontinuirano učenje.

Poglavlje 3: Transformativna moć PAR pristupa - Prednosti za mlade i zajednice.

3.1 Poticanje osnaživanja i cjelovitog razvoja mladih.

3.2 Pokretanje smislenih društvenih promjena i pravde.

3.3 Unapređivanje relevantnosti, učinkovitosti i suradnje u istraživanju.

Poglavlje 4: Kretanje kroz izazove - Ograničenja i poteškoće u participativnom akcijskom istraživanju s mladima.

4.1 Dinamika odnosa i osiguravanje pravedne podjele moći.

4.2 Metodološka strogost, vrijeme i razmatranje resursa.

4.3 Etičke odgovornosti i zaštita mladih.

Poglavlje 5: PAR u akciji: Inspirativni primjeri dobre prakse.

5.1 Studija slučaja 1: Osnaživanje mladih za zdravstvenu pravednost i promjene politike (SAD)

5.2 Studija slučaja 2: Urbani dizajn koji vode mladi za transformaciju zajednice (SAD)

5.3 Studija slučaja 3: Poticanje aktivnog građanstva i dobrobiti u školama (Italija)

6. PAR istraživanje: "Perspektive mladih o nasilju, stavovima prema marginaliziranim skupinama i rješenjima za pozitivne promjene"

6.1 Ključni nalazi i komparativne analize.

6.2 Faza akcije i mjerljivi utjecaj.

Zaključak - Osnažujuća praksa.

Dodatni resursi.

Uvod

Ovaj priručnik služi kao sveobuhvatni vodič za stručnjake koji rade s mladima diljem Europe i šire, uključujući youthworkere, edukatore, trenere, aktiviste, nastavnike i istraživače u području rada s mladima. Njegov je cilj osvijetliti put participativnog akcijskog istraživanja (PAR) – dinamičnog i osnažujućeg pristupa koji mlade stavlja u srž razumijevanja i transformacije njihovih zajednica. Svrha je opremiti stručnjake potrebnim znanjem i alatima kako bi s pouzdanjem primijenili ovu metodologiju, potičući novu generaciju aktivnih građana.

Priručnik je nastao kao rezultat Erasmus+ KA2 projekta strateškog partnerstva pod nazivom "Inclusive pathways to peace" 2024-2-HR01-KA220-YOU-000279458. Projekt provode Udruga Studio B iz Hrvatske, Udruga Svetlost iz Srbije, YEU s Cipra i Erasmiau iz Španjolske.

Ovaj priručnik također sadrži primjere dobre prakse iz nacionalnih izvještaja aktivnosti "Moć participacije" provedene u sklopu projekta, koje su izradile Udruga Studio B, Udruga Svetlost, YEU Cyprus i Erasmiau. Sve su organizacije provele participativno akcijsko istraživanje na temu "Perspektive mladih o nasilju, stavovima prema marginaliziranim skupinama i rješenjima za pozitivnu promjenu" te izradile sveobuhvatni nacionalni izvještaj koji uključuje opis procesa, analizu podataka, opis aktivnosti provedene u fazi akcije i evaluaciju. Ti su izvještaji objedinjeni u jedan završni izvještaj na razini projekta, a ovaj priručnik sadrži ključne podatke iz istraživanja i povratne informacije sudionika, kao i opise poduzetih akcija. Na taj način, priručnik ne nudi samo teoriju, već i praktične primjere drugim nevladinim organizacijama i relevantnim dionicima. Time im se omogućuje da ovaj vodič koriste u svojim zajednicama – bilo da primijene samu metodologiju ili da primijene dio o akciji ako se njihove zajednice suočavaju s istim ili sličnim problemima.

Zašto participativno akcijsko istraživanje (PAR) za mlade?

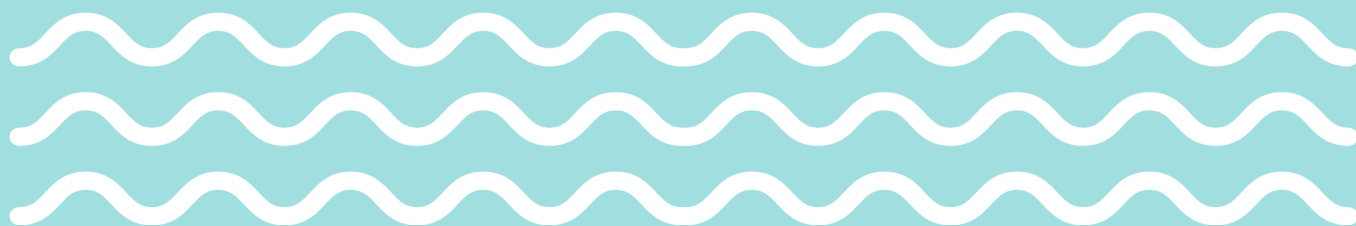
Iako tradicionalna istraživanja često promatraju i proučavaju mlade kao pasivne subjekte, participativno akcijsko istraživanje (PAR) temeljno mijenja tu paradigmu. Ono aktivno uključuje mlade kao su-istraživače i pokretače promjena, osnažujući ih da istražuju složene probleme i sukreiraju rješenja koja su uistinu relevantna za njihova životna iskustva. Taj inovativni pristup savršeno se usklađuje s načelima pozitivnog razvoja mladih i napretka zajednice, prepoznajući ključnu ulogu koju mladi mogu i trebaju imati u oblikovanju vlastite budućnosti i institucija koje im služe.

Ova metodološka promjena ima duboke implikacije. Izravnim uključivanjem mladih u proces istraživanja, PAR redefinira tko se smatra stručnjakom u stvaranju znanja. Time se potvrđuje da oni koji izravno proživljavaju probleme, sami mladi, posjeduju neprocjenjivo iskustvo koje nadopunjuje, a često je i neposrednije od iskustva profesionalnih odraslih istraživača. Ova redefinicija transformira mlade iz pasivnih primatelja usluga ili istraživanja u aktivne sudionike i donositelje odluka. To nije samo promjena u istraživačkoj tehnici; to je filozofska preorijentacija koja prepoznaje inherentne kapacitete i jedinstvene perspektive mladih. Takav pristup potiče istinsko osnaživanje, što dovodi do rješenja koja su relevantnija i učinkovitija jer su duboko ukorijenjena u autentična iskustva onih kojima su namijenjena.

Kako će vam ovaj priručnik pomoći u radu

Ovaj vodič je osmišljen kako bi pružio teoretsko razumijevanje i praktične strategije potrebne za pouzdanu primjenu PAR-a u okruženjima rada s mladima. Sustavno će rasčlaniti metodologiju, provesti vas kroz svaku fazu PAR ciklusa, istaknuti njegove duboke prednosti za mlade i zajednice te se pozabaviti uobičajenim izazovima koji se mogu pojaviti tijekom provedbe.

Nudeći kombinaciju temeljnog znanja, alata za djelovanje i inspirativnih primjera iz stvarnog svijeta, ovaj priručnik ima za cilj osigurati da stručnjaci budu dobro opremljeni za ovaj transformativni put, potičući promjene koje vode mladi i osnažujući glasove mladih diljem Europe i šire.

Poglavlje 1: Razumijevanje participativnog akcijskog istraživanja (PAR)

1.1 Što je participativno akcijsko istraživanje (PAR)?

Participativno akcijsko istraživanje (PAR) je suradnički pristup istraživanju u kojem pojedinci na koje problem izravno utječe aktivno sudjeluju u njegovom razumijevanju, analiziranju i rješavanju. Ono je u svojoj srži most između znanstvenog istraživanja i praktičnog djelovanja, kombinirajući strogost istraživanja s neposrednošću rješavanja problema u stvarnom svijetu. Osnovni cilj PAR-a nije samo stvaranje znanja, već i korištenje tog znanja za poticanje pozitivnih društvenih promjena unutar zajednice. Ova metodologija omogućuje članovima zajednice da zajedno otkrivaju, osmišljavaju i provode rješenja za probleme i izazove s kojima se suočavaju.

Bit participativnog akcijskog istraživanja (PAR) leži u njegovoj predanosti transformacijskom utjecaju. Nije riječ samo o prikupljanju podataka u akademske svrhe; radi se o olakšavanju dinamičnog procesa gdje predložena rješenja proizlaze iz same zajednice, a zatim ih ta ista zajednica provodi u djelo. To znači da PAR inherentno teži onome što se često naziva "promjena drugog reda" – rješavanju temeljnih, sistemskih uvjeta i nejednakosti koji doprinose problemu, umjesto da se fokusira samo na individualna ponašanja ili površne simptome. To razlikuje PAR od tradicionalnijih metodologija istraživanja, pozicionirajući ga kao moćan alat za promicanje društvene pravde i preispitivanje postojećih struktura moći unutar društva. Uključivanjem onih koji su najviše pogođeni u cijeli proces, PAR osigurava da proizašle akcije nisu samo utemeljene na dokazima, već su i u vlasništvu zajednice, što povećava vjerojatnost njihova uspjeha i održivosti.

1.2 Temeljna načela PAR-a

Participativno akcijsko istraživanje vođeno je nizom temeljnih načela koja osiguravaju istinsko sudjelovanje, etično ponašanje te smislen i održiv utjecaj. Ta su načela ključna za izgradnju autentičnih partnerstava između mladih i odraslih te za poticanje transformativnih promjena.

- **Sudjelovanje:** Temeljno načelo PAR-a. Ovo je temelj participativnog akcijskog istraživanja (PAR), što znači da su članovi zajednice, a posebno mladi, aktivno uključeni u svaki korak istraživačkog procesa. Oni nisu samo subjekti proučavanja, već aktivni su-istraživači koji doprinose osmišljavanju istraživanja, prikupljanju i analizi podataka te poduzimanju akcija na temelju svojih otkrića. Ovo načelo naglašava da se istraživanje i djelovanje moraju provoditi s ljudima, a ne na njima ili za njih.
- **Usmjerenost na djelovanje:** Krajnji cilj participativnog akcijskog istraživanja (PAR) nadilazi samo stvaranje znanja; ono to znanje koristi za poticanje opipljivih promjena i rješavanje stvarnih problema. Istraživanje informira djelovanje, a ishodi tog djelovanja zauzvrat informiraju daljnja istraživanja, stvarajući kontinuirani, iterativni ciklus. To osigurava da je istraživanje uvijek povezano s praktičnom primjenom.
- **Osnaživanje:** Participativno akcijsko istraživanje (PAR) teži osnaživanju marginaliziranih ili nedovoljno zastupljenih skupina, uključujući mlade, jačanjem njihovih kapaciteta, glasa i osjećaja autonomije. Pomaže sudionicima da prepoznaju svoje inherentne snage, talente i potencijal za stvaranje rješenja za probleme koji ih pogađaju. Ovaj proces potiče osjećaj vlasništva i sposobnosti.

- **Socijalno učenje i dijalog:** Ova metodologija potiče uzajamno učenje među svim sudionicima — mladima i youthworkerima / istraživačima. Ona pospješuje otvoren dijalog, potiče poštovanje različitih stajališta te dovodi do dubljeg, zajedničkog razumijevanja složenih problema. Ovaj proces suradničkog učenja gradi povjerenje i kooperativni način razmišljanja za zajedničko rješavanje izazova.
- **Kontekstualna relevantnost:** Istraživačka pitanja i razvijena rješenja duboko su ukorijenjena u specifična iskustva, potrebe i kulturni kontekst zajednice koja sudjeluje. Time se osigurava da su nalazi izravno primjenjivi te da su poduzete akcije učinkovite i održive unutar njihovog jedinstvenog društvenog i kulturnog okruženja.
- **Refleksivnost i kritička refleksija:** Svi sudionici potiču se da kontinuirano kritički promišljaju o vlastitim pretpostavkama, predrasudama i širim društvenim kontekstima koji utječu na njihove živote i probleme koji se proučavaju. Ova stalna samoprocjena i grupna refleksija informiraju istraživački proces koji se razvija i radnje koje se poduzimaju.

Temeljni aspekt participativnog akcijskog istraživanja (PAR), koji proizlazi izravno iz načela sudjelovanja, jest koncept dijeljenja moći. Iako se naglašava suradnja, dublje razumijevanje otkriva da istinsko dijeljenje moći između mladih i odraslih nije samo načelo, već kamen temeljac učinkovitog PAR-a. Ono predstavlja namjerno preispitivanje tradicionalne dinamike usmjerene na odrasle, gdje odrasli mogu prešutno ili otvoreno pretpostaviti da posjeduju superiorno znanje ili ovlasti za donošenje odluka. Da bi se dogodilo istinsko osnaživanje, odrasli voditelji moraju biti promišljeni u načinu donošenja odluka, raspodjeli uloga i autentičnom pojačavanju glasa mladih tijekom cijelog procesa. Bez ovog promišljenog nastojanja da se podijeli moć, uključivanje mladih može postati simbolično, potkopavajući same ciljeve osnaživanja i autentičnog angažmana. Ova predanost pravednoj dinamici moći ključna je za izgradnju međusobnog povjerenja i osjećaja vlasništva, što je neophodno za uspješnu i održivu promjenu koju predvode mladi.

Princip	Kratki opis	Ključna poruka za rad s mladima
<i>Sudjelovanje</i>	Članovi zajednice, pogotovo mladi, aktivni su suistraživači u svim fazama procesa.	Angažira mlade kao aktivne kreatore svoje stvarnosti, a ne samo kao korisnike usluga.
<i>Usmjeren na akciju</i>	Istraživački nalazi izravno informiraju i pokreću praktične akcije za rješavanje problema iz stvarnog svijeta.	Osigurava da naponi mladih dovode do opipljivih poboljšanja i vidljivog utjecaja u njihovim zajednicama.
<i>Osnaživanje</i>	Izgrađuje kapacitete, glas i djelovanje marginaliziranih skupina, uključujući i mlade.	Razvija samopouzdanje, kritičko razmišljanje i vjeru u sposobnost mladih da stvore promjenu.

Princip	Kratki opis	Ključna poruka za rad s mladima
<i>Socijalno učenje & Dijalog</i>	Promiče međusobno razumijevanje, otvorenu komunikaciju i razmjenu znanja među svim sudionicima.	Potiče empatiju, suradnju i dublje razumijevanje različitih perspektiva među mladima i odraslima.
Kontekstualna relevantnost	Istraživačka pitanja i rješenja temelje se na specifičnim potrebama i iskustvima zajednice.	Jamči da su rješenja praktična, kulturno prikladna i učinkovita za mlade koji su uključeni.
<i>Refleksivnost i kritička refleksija</i>	Kontinuirano samovrednovanje i grupna refleksija o pretpostavkama, predrasudama i procesu koji se razvija.	Potiče kontinuirano učenje, prilagodljivost i dublje razumijevanje društvenih problema i osobnih uloga.

1.3 Jedinstvena vrijednost PAR-a u radu s mladima

U području rada s mladima, PAR (participativno akcijsko istraživanje) ima posebnu snagu jer se prirodno usklađuje s temeljnim ciljevima pozitivnog razvoja mladih i građanskog angažmana. Nadilazi puko pružanje usluga mladima; priznaje njihove urođene kapacitete kao aktivnih aktera s jedinstvenim uvidima i sposobnošću da pokreću značajne promjene.

Kao prvo, PAR zagovara mlade kao stručnjake za znanje. Mladi posjeduju neprocjenjiva životna iskustva i perspektive o problemima koji izravno utječu na njihove živote. To ih pozicionira kao ključne "stručnjake" u istraživačkom procesu, čime se dovode u pitanje tradicionalne akademske granice i redefinira tko posjeduje vrijedno znanje. Stavljajući njihove glasove u središte, PAR osigurava da istraživanje izvire iz autentičnih stvarnosti.

Kao drugo, uključivanjem mladih u postavljanje istraživačkih pitanja, PAR osigurava da fokus ostaje na problemima koji su im uistinu važni. Ova unutarnja motivacija značajno povećava njihov angažman i predanost projektu, čineći rezultate vrlo relevantnima i primjenjivima za njihove zajednice.

Treće, sudjelovanje u PAR-u potiče cjelovit razvoj mladih. Proces im pruža raznolik skup prenosivih vještina, uključujući kritičko razmišljanje, rješavanje problema, liderstvo, javno govorenje i analizu podataka. Ove su kompetencije ključne za njihov osobni rast, akademski uspjeh i buduće karijere, protežući se daleko izvan neposrednog istraživačkog projekta.

Nadalje, PAR nadilazi simbolične oblike sudjelovanja i potiče autentični angažman mladih. Stvara prostore u kojima mladi imaju istinski utjecaj na odluke i akcije, što dovodi do snažnijeg osjećaja vlasništva i osnaživanja.

Značajan aspekt vrijednosti PAR-a u radu s mladima je njegova sposobnost da potiče društveno-političku svijest. Osim stjecanja individualnih vještina, PAR jasno potiče dublje razumijevanje kako sistemski faktori utječu na društvene probleme. Kroz ovaj proces, mladi stječu uvid u temeljne uzroke nepravde i nejednakosti unutar svojih zajednica.

Ovo razumijevanje ih ne oprema samo za osobni rast, već i alatima i motivacijom za preispitivanje postojećih struktura moći te zagovaranje promjena. Priprema ih za aktivno i informirano sudjelovanje u demokratskom društvu. Ova transformacija, od pojedinaca koji doživljavaju probleme do informiranih zagovaratelja i pokretača promjena, dubok je doprinos PAR-a koji vodi prema pravednijim i ravnopravnijim društvenim ishodima.

Poglavlje 2: Ciklus PAR-a: Praktični vodič za rad s mladima

Proces Participativnog akcijskog istraživanja (PAR) je kružni proces koji se stalno ponavlja i u kojem svi blisko surađuju. To je proces koji ide ravno naprijed, korak po korak, od početka do kraja kroz dinamično putovanje kontinuiranog učenja, refleksije i prilagodbe. Iako se specifični modeli mogu razlikovati, općenito slijede niz međusobno povezanih faza koje osiguravaju da su mladi aktivno uključeni u svakom koraku. Ovo putovanje je temeljeno na su-kreiranju, gdje se znanje zajedno gradi, a rješenja proizlaze iz kolektivne mudrosti i zajedničkih iskustava.

Ponovljiva i fleksibilna priroda PAR-a ključna je karakteristika. To znači da je proces osmišljen za kontinuirano učenje, refleksiju i prilagodbu, umjesto da se slijedi fiksni, nepromjenjivi protokol. Nalazi iz jedne faze mogu i trebaju informirati i potencijalno preoblikovati sljedeće faze.

Ova prirodna fleksibilnost omogućuje da se rješenja s vremenom dorađuju i postaju relevantnija za kontekst te održivija, jer zajednica kontinuirano uči i prilagođava svoj pristup na temelju povratnih informacija iz stvarnog svijeta. Ova prilagodljivost također znači da se proces PAR-a može prilagoditi specifičnim ciljevima i kapacitetima uključenih mladih i voditelja, što ga čini iznimno reaktivnom metodologijom.

2.1 Faza 1: Inicijalna faza – izgradnja povjerenja i prepoznavanje problema

Ova ključna početna faza postavlja temelje za uspješan PAR projekt. Usredotočena je na njegovanje istinskih odnosa, poticanje sigurnog i uključivog okruženja te zajedničko prepoznavanje problema koje mladi najviše žele riješiti u svojim zajednicama.

- **Izgradnja snažnog partnerstva između mladih i odraslih:** Prvi korak uključuje davanje prioriteta timskim aktivnostima kako bi se potaknulo međusobno povjerenje i razumijevanje među mladima i odraslim voditeljima. Time se stvara siguran prostor u kojem se svi sudionici osjećaju ugodno dijeleći svoja stajališta, otvoreno surađujući i autentično se angažirajući. Ovo početno ulaganje u odnose važno je za uspjeh cijelog projekta.
- **Prepoznavanje problema u zajednici i istraživačkih pitanja:** Mladi se aktivno uključuju u razmišljanje i rasprave o problemima i izazovima koji izravno utječu na njihove živote i zajednice. Odabrani problem trebao bi biti nešto do čega im je jako stalo i što su motivirani promijeniti, čime se osigurava da je istraživanje vođeno njihovim životnim iskustvima i prioritetima. Ovaj je korak ključan za osiguravanje relevantnosti i utjecaja naknadnog istraživanja.

- **Definiranje opsega i ciljeva:** Zajednički, tim definira sveukupne ciljeve, određuje realan vremenski plan i postavlja opći okvir za rad koji slijedi. Ovo zajedničko razumijevanje osigurava da su svi usklađeni s željama i ciljevima koje žele postići i granicama istraživanja, postavljajući temelje za ciljano osmišljavanje i značajne promjene.

2.2 Faza 2: Osmišljavanje istraživanja – suradničke metode i alati

Kad se problem zajednički prepozna, mladi i odrasli rade zajednički na osmišljavanju istraživačke metodologije. To uključuje odabir prikladnih istraživačkih metoda, razvoj potrebnih alata i planiranje logistike prikupljanja podataka. Cilj je osigurati da istraživanje bude temeljito, relevantno i dostupno mladima.

- **Odabir istraživačke metode:** Tim raspravlja i odabire istraživačke metode koje najbolje odgovaraju njihovom specifičnom istraživačkom pitanju i koje su dostupne mladima. Uobičajene metode uključuju intervju, fokus grupe, ankete i upitnike. Osim toga, metode temeljene na umjetnosti, poput Photovoicea, mogu biti posebno privlačne i učinkovite za mlade. Proces odabira osigurava da odabrane metode budu usklađene s kapacitetima grupe i prirodom istraživanja. Kada je potrebno, voditelji organiziraju nekoliko radionica na kojima mladi uče o različitim istraživačkim metodama, što su one i kako ih provoditi. Ako je potrebno, mladi se također mogu educirati o temi istraživanja kako bi se postiglo zajedničko razumijevanje unutar tima.
- **Razvijanje alata za istraživanje:** Istraživački instrumenti, poput vodiča za intervju ili pitanja za ankete, su-kreiraju se s mladima. Ovakav suradnički razvoj osigurava da su alati jasni, kulturno osjetljivi i da učinkovito prikupljaju raznolike perspektive ciljane populacije. Uključenost mladih u ovaj korak značajno povećava opravdanost i relevantnost podataka koji će se prikupiti. Također se preporučuje da tim provede nekoliko testiranja alata (upitnika, intervjua itd.) s mladima kako bi se dobila povratna informacija jesu li pitanja jasna, sažeta i razumljiva ciljanoj skupini. Nakon što se prikupi ta povratna informacija, treba izraditi konačnu verziju alata.
- **Određivanje uzorka i etička razmatranja:** Tim određuje tko će biti uključen u istraživanje ("uzorak") i pažljivo planira etička razmatranja. To uključuje dobivanje informiranog pristanka, što često zahtijeva dopuštenje roditelja pri radu s maloljetnicima, kao i uspostavljanje jasnih protokola za povjerljivost i zaštitu kako bi se zaštitili svi sudionici.

2.3 Faza 3: Prikupljanje uvida – Prikupljanje i analiza podataka s mladima

Ova faza obuhvaća aktivno prikupljanje podataka od strane mladih istraživača, nakon čega slijedi njihova zajednička analiza i interpretacija. To je ključna točka u kojoj mladi počinju otkrivati obrasce, teme i priče unutar podataka, što vodi do dubljeg razumijevanja identificiranog problema. Od iznimne je važnosti da uključeni voditelji mladih pruže značajnu podršku u ovoj fazi: organizacijsku, logističku i emocionalnu.

- **Prikupljanje podataka:** Mladi istraživači preuzimaju vodstvo u primjeni odabranih metoda za prikupljanje podataka od svojih vršnjaka i članova zajednice. Ovo praktično iskustvo ne samo da razvija njihove praktične istraživačke vještine, već im omogućuje i jedinstven pristup uvidima koji bi inače bili nedostupni tradicionalnim istraživanjima koje vode odrasli. Njihova bliskost s problemima često omogućuje autentičnije i smislenije prikupljanje podataka.
- **Analiza i interpretacija podataka:** Mladi su aktivno uključeni u analizu prikupljenih podataka. To može obuhvaćati tematsko kodiranje kvalitativnih podataka (npr. intervju, fokus grupa), osnovnu statističku analizu kvantitativnih podataka (npr. anketa) ili interpretaciju vizualnih podataka dobivenih metodama temeljenim na umjetnosti. Ova suradnička analiza potiče kritičko razmišljanje i jača njihovo poistovjećivanje s rezultatima.

Aktivno uključivanje mladih u analizu i interpretaciju podataka ključno je za njihovo osnaživanje kroz vlasništvo nad podacima. Kada su mladi duboko uključeni u razumijevanje prikupljenih informacija, razvijaju dublje i nijansiranije razumijevanje problema i njegovih temeljnih uzroka.

Ovaj izravan angažman s podacima povećava njihovu predanost rezultatima, a samim time i sljedećoj fazi djelovanja. Nadalje, ovo vlasništvo jača istinitost i pouzdanost samog istraživanja, budući da su interpretacije izravno oblikovane od strane onih koji su najbliži problemu i posjeduju životno iskustvo. Ovaj proces pretvara sirove podatke u primjenjive uvide koji nisu samo relevantni za iskustva mladih, već imaju i veći kredibilitet kod vanjskih dionika, što potiče šire prihvaćanje predloženih rješenja.

2.4 Faza 4: Djelovanje – Širenje rezultata i provedba promjena

Ova faza predstavlja glavno obilježje participativnog akcijskog istraživanja: prevođenje istraživačkih rezultata u konkretno djelovanje. Mladi razvijaju konkretne preporuke, strateški šire svoje nalaze relevantnim dionicima i aktivno rade na provedbi rješenja koja stvaraju pozitivne promjene u njihovim zajednicama.

- **Razvijanje akcijskih koraka i preporuka:** Na temelju uvida iz svog istraživanja, mladi zajednički razmišljaju i određuju prioritete za konkretne akcije i preporuke kako bi se riješio identificirani problem. Ta su rješenja često vrlo praktična, inovativna i prilagođena specifičnom kontekstu njihove zajednice.
- **Širenje rezultata:** Mladi preuzimaju vodstvo u predstavljanju svojih istraživačkih rezultata i preporuka raznim dionicima. To mogu biti vršnjaci, predstavnici lokalnih zajednica, donositelji politika i relevantne organizacije. Širenje informacija može poprimiti različite oblike, kao što su javne prezentacije, opsežna izvješća, zanimljive izložbe ili uvjerljivi multimedijски projekti. Cilj je educirati, podići svijest i izgraditi podršku za promjene koje predlažu.
- **Provedba promjene:** Konačni cilj ove faze je provedba predloženih promjena. To može uključivati izravne sastanke s donositeljima odluka, zalaganje za izmjene politika unutar institucija, osmišljavanje i pokretanje novih programa ili stvaranje koalicija za mobiliziranje šireg zamaha zajednice oko određenog problema i njegovog rješenja. Ovaj korak razvija vještine mladih u strateškom planiranju, zagovaranju i građanskoj participaciji.

Uspjeh faze djelovanja kritično ovisi o prihvaćanju dionika. Iako mladi mogu provesti uvjerljivo istraživanje i razviti snažne preporuke, njihova provedba često ovisi o predanosti i podršci ključnih donositelja odluka i dionika u zajednici.

Dokazi pokazuju da nedostatak angažmana dionika ili administrativne podrške može značajno otežati ili čak spriječiti ostvarivanje predloženih promjena. To znači da participativno akcijsko istraživanje nije samo inicijativa od "dna prema gore", nego traži i stratešku suradnju s utjecajnim institucijama i vlastima. Voditelji kao odrasli saveznici, igraju ključnu ulogu u premošćivanju jaza između mladih istraživača i tih vanjskih sustava, olakšavajući ključne dijaloge i osiguravajući potrebnu podršku za akcije koje mladi predlažu. Kako bi se postigao pravi utjecaj, važno je planirati suradnju s dionicima od samog početka.

2.5 Faza 5: Refleksija i održivost – Evaluacija i kontinuirano učenje

Participativno akcijsko istraživanje je kontinuirani proces učenja, prilagodbe i rasta. Ova završna, ali neprekidna faza uključuje evaluaciju utjecaja poduzetih akcija, duboko promišljanje o cijelom putovanju PAR-a te planiranje za održiv angažman i daljnja poboljšanja.

- **Evaluacija utjecaja:** Procjenjuje se učinkovitost poduzetih akcija i ukupan utjecaj procesa. Ova se evaluacija provodi na više razina, uključujući ishode razvoja mladih, neposredne promjene unutar zajednice i potencijalne dugoročne sustavne transformacije. Za obuhvaćanje cijelog spektra utjecaja mogu se koristiti i kvantitativne i kvalitativne mjere.
- **Promišljanje o procesu:** Svi sudionici zajedno promišljaju o prednostima, izazovima i naučenim lekcijama tijekom cijelog PAR putovanja. Ova kritična samoprocjena ključna je za poboljšanje budućih PAR inicijativa, identificiranje područja za napredak i prilagodbu strategija kako bi se bolje odgovorilo na promjenjive potrebe.
- **Održavanje angažmana i buduće akcije:** Ključno je razmotriti kako se pozitivan utjecaj može održati nakon početnog financiranja ili završetka projektnog razdoblja. To uključuje istraživanje načina na koje mladi mogu nastaviti koristiti i razvijati svoje PAR vještine, potencijalno kroz nove projekte ili integracijom u postojeće strukture zajednice za vodstvo i zagovaranje. Cilj je stvoriti trajnu ostavštinu promjena koje vode mladi.

PAR djeluje kao moćan pokretač izgradnje kapaciteta za dugoročan utjecaj. Proces evaluacije nadilazi neposredne rezultate projekta kako bi obuhvatio individualni razvoj mladih, poput stjecanja vještina vođenja, kritičkog razmišljanja i planiranja. Ova šira perspektiva otkriva da PAR nije samo intervencija temeljena na projektu, već održiv model za razvoj vodstva mladih i poticanje kontinuiranih kapaciteta zajednice za promjene. Vještine, mreže i samopouzdanje izgrađeni tijekom jednog PAR ciklusa mogu se koristiti za buduće inicijative, stvarajući valoviti učinak osnaživanja koji seže daleko izvan početnog projekta. To znači da, čak i ako su neposredne promjene politika izazovne, ulaganje u PAR donosi značajne dugoročne povrate u ljudskom kapitalu i otpornosti zajednice, što ga čini vrlo učinkovitom strategijom za održivi razvoj u radu s mladima.

Broj faze i naziv	Ključne aktivnosti	Uloga mladih	Očekivani ishodi faza
Faza 1: Inicijalna faza	Izgradnja povjerenja, timski rad, identificiranje problema u zajednici, definiranje opsega i ciljeva projekta.	Aktivni sudionici u izgradnji odnosa i identificiranju problema do kojih im je stalo.	Ujedinjen tim koji ima povjerenje i jasno definirano istraživačko pitanje relevantno za mlade.
Faza 2: Osmišljavanje istraživanja	Odabir metoda istraživanja, izrada alata za prikupljanje podataka, planiranje etičkih razmatranja.	Suosmišljivači istraživanja, osiguravaju da su metode i alati prikladni i dostupni.	Dobro strukturiran istraživački plan s alatima prilagođenim mladima i uspostavljenim etičkim protokolima.
Faza 3: Prikupljanje uvida	Prikupljanje podataka, zajednička analiza i tumačenje rezultata.	Mladi su glavni sakupljači podataka i aktivni sudionici u analiziranju podataka, prepoznajući teme i obrasce.	Detaljni i relevantni podaci te duboko, zajedničko razumijevanje problema i njegovih korijenskih uzroka.
Faza 4: Poduzimanje akcije	Razvijanje preporuka, širenje rezultata, provođenje predloženih promjena.	Primarni zagovornici i pokretači promjena, koji predstavljaju rezultate i rade na provedbi rješenja.	Opipljiva poboljšanja u zajednici, povećana svijest i promjene u politikama ili praksama
Faza 5: Procjena i održivost	Procjenjivanje utjecaja projekta, promišljanje o procesu, planiranje budućeg angažmana.	Kritični evaluatori, reflektivni učenici i budući vođe koji doprinose kontinuiranim naporima.	Naučene lekcije, održiv angažman mladih i poboljšani kapacitet zajednice za buduće promjene.

Poglavlje 3: Transformacijska moć PAR-a: Prednosti za mlade i zajednice

Participativno akcijsko istraživanje (PAR) nudi duboke i višestruke koristi koje daleko nadilaze uobičajene rezultate tradicionalnog istraživanja. Kada se provodi s mladima, PAR postaje snažan pokretač za osobni razvoj, društvenu pravdu i transformaciju cijele zajednice.

3.1 Poticanje osnaživanja mladih i cjelovitog razvoja

PAR je u svojoj srži intervencija za razvoj mladih, pružajući im jedinstvenu i osnažujuću platformu za rast, učenje i stjecanje samopouzdanja u vlastite sposobnosti.

- **Povećana autonomija i vodstvo:** Mladi razvijaju dubok osjećaj kontrole nad svojim životima i stječu ključne vještine vođenja. Preuzimaju vodstvo u identificiranju problema, osmišljavanju istraživanja i zagovaranju rješenja, čime se potiče snažan osjećaj osobne moći. Ovo izravno sudjelovanje omogućuje im da iskuse percipiranu kontrolu i kreativnu autonomiju.
- **Vještine kritičkog razmišljanja i rješavanja problema:** Sudjelovanje u detaljnom procesu istraživanja, analize podataka i planiranja akcija značajno izoštrava sposobnost mladih da kritički razmišljaju, analiziraju složene probleme i razvijaju inovativna, praktična rješenja. Uče postavljati promišljena pitanja i prikupljati dokaze kako bi dublje razumjeli svijet oko sebe.
- **Povećana samoučinkovitost i samopouzdanje:** Uspješno svladavanje izazova istraživanja i djelovanja, te svjedočenje da se njihove ideje pretvaraju u opipljive promjene, duboko jača samopoštovanje, samopouzdanje i vjeru mladih u vlastite sposobnosti. Ovo pozitivno poticanje potiče osobni rast i pozitivan pojam o sebi.
- **Izgradnja raznolikih društvenih mreža i društvenih vještina:** Rad u suradnji s vršnjacima, facilitatorima i raznim dionicima u zajednici pomaže mladima da izgrade širu i raznolikiju društvenu mrežu. Ova interakcija također razvija ključne vještine komunikacije, timskog rada i pregovaranja, potičući društvenu povezanost.

Značajan aspekt razvojnog utjecaja PAR-a je njegova uloga u osnaživanju marginaliziranih glasova. PAR je posebno učinkovit i moćan za mlade koji su marginalizirani zbog čimbenika kao što su rasizam, seksizam, homofobija, transfobija, klasizam ili ableizam. Za takvu mladež, PAR nije samo program za stjecanje vještina, već služi kao ključna intervencija koja se izravno suprotstavlja narativima usmjerenim na nedostatke u njihovim sposobnostima.

Pruža strukturiranu i potvrđujuću platformu na kojoj se njihova jedinstvena iskustva i uvidi mogu čuti, cijeliti i pretočiti u djela. To može dovesti do dubokih promjena u njihovom osjećaju moći, pripadnosti i vlastite vrijednosti. Namjernim stavljanjem u središte glasova onih na koje nepravda najviše utječe, PAR izravno doprinosi pravednijim ishodima i aktivno dovodi u pitanje sustavne nepravde, pretvarajući se u moćan alat za društvenu pravdu koji nadilazi individualno poboljšanje.

3.2 Pokretanje značajnih društvenih promjena i pravde

U svojoj srži, PAR se temelji na stvaranju pozitivnih i trajnih promjena. Nadilazi teoretsko razumijevanje i usmjerava se na praktičnu primjenu, izravno se baveći gorućim društvenim problemima i doprinoseći stvaranju pravednijeg društva.

- **Kontekstualno specifična i učinkovita rješenja:** Utemeljenjem istraživanja na proživljenim iskustvima i jedinstvenim perspektivama mladih, PAR dovodi do razvoja rješenja koja su vrlo relevantna, praktična i učinkovita za specifičan kontekst njihove zajednice. Ove suradnički kreirane inicijative često su konkretnije i izvedivije, što povećava vjerojatnost uspješne provedbe i dugoročnog utjecaja.
- **Osporavanje dominantnih narativa i promicanje društvene pravde:** PAR pruža moćnu platformu marginaliziranim glasovima da ospore postojeće strukture moći i dominantne narative koji mogu održavati nejednakost i nepravdu. Izbacuje na vidjelo složenost i nijanse iskustava unutar zajednice, otkrivajući korijenske uzroke društvenih problema i zagovarajući sustavne promjene.
- **Povećano vlasništvo i održivost rješenja:** Kada su mladi aktivno uključeni u zajedničko kreiranje rješenja, razvijaju snažan osjećaj vlasništva nad tim inicijativama. Ova duboka osobna investicija značajno povećava vjerojatnost uspješne provedbe i potiče dugoročnu održivost postignutih promjena.
- **Mobiliziranje resursa i kapaciteta zajednice:** PAR potiče suradnju između različitih dionika, uključujući mlade, stručnjake, donositelje odluka i širu zajednicu. Ovaj pristup suradnje dovodi do bolje koordinacije, učinkovitijeg korištenja resursa zajednice i zajedničke predanosti pokretanju pozitivnih promjena.

PAR također služi kao moćan alat za demokratsku praksu i građanski angažman. Mlade ljude priprema za aktivno sudjelovanje u demokratskom društvu i osnažuje ih da stvaraju društvene promjene.

To znači da PAR nije samo istraživačka metoda, već pedagoški pristup koji poučava demokratskim principima kroz praktičnu primjenu. Uključujući mlade u prepoznavanje problema, istraživanje rješenja i zagovaranje promjena, razvija aktivne građane koji razumiju svoja prava i odgovornosti unutar demokratskog okvira. Ovo izravno iskustvo može značajno potaknuti povjerenje u institucije i smanjiti osjećaj političke otuđenosti, budući da mladi vide kako njihovi naponi izravno doprinose poboljšanju društva. U širem europskom kontekstu, gdje je angažman mladih u demokratskom životu ključni strateški prioritet, PAR izravno doprinosi jačanju demokratskih procesa na lokalnoj razini, gradeći angažiranije i osnaženije građanstvo.

3.3 Unapređivanje relevantnosti, učinkovitosti i suradnje u istraživanju

Osim svog dubokog utjecaja na mlade i zajednice, PAR također značajno poboljšava kvalitetu, korisnost i etički integritet samog procesa istraživanja.

- **Poboljšana kvaliteta i tumačenje podataka:** Uključivanje onih koji su najbliži problemima – samih mladih – u formuliranje istraživačkih pitanja i tumačenje podataka dovodi do pouzdanijih, nijansiranijih i smislenijih rezultata. Njihove interne perspektive mogu otkriti ključne informacije koje bi tradicionalno, istraživanje vođeno odraslima moglo propustiti.

- **Povećana točnost i relevantnost rezultata:** Istraživanje koje je duboko utemeljeno na proživljenim iskustvima i perspektivama mladih po svojoj je prirodi relevantnije i učinkovitije. Time se osigurava da su razvijena rješenja doista prikladna za svrhu i da se bave stvarnim potrebama zajednice.
- **Poticanje povjerenja i dobrih odnosa:** Visoko suradnička priroda PAR-a potiče duboko povjerenje i snažne, uzajamne odnose između istraživača, stručnjaka i članova zajednice. Ovaj suradnički temelj stvara plodno tlo za buduća partnerstva i održive napore vođene zajednicom.
- **Premošćivanje jaza između istraživanja i prakse:** PAR aktivno spaja znanstveno istraživanje s praktičnom primjenom, osiguravajući da stečeno znanje izravno utječe na djelovanje. Ovaj pristup učinkovito prevladava uobičajeni raskorak između nalaza akademskih istraživanja i njihove primjene u stvarnom svijetu. Time se osigurava da se teorijsko razumijevanje pretvara u opipljiva poboljšanja.

PAR ima dubok utjecaj jer omogućuje svima da sudjeluju u stvaranju znanja. On se u osnovi suprotstavlja tradicionalnom shvaćanju da je za objektivnost u znanstvenom i sociološkom istraživanju potrebna iskustvena udaljenost. Umjesto toga, PAR aktivno kombinira formalno znanstveno i stručno znanje s neprocjenjivim znanjem članova zajednice i onih s proživljenim iskustvom.

Ova demokratizacija procesa istraživanja potvrđuje višestruke oblike znanja i doprinosi inkluzivnijem istraživačkom ekosustavu koji izravno služi potrebama zajednice. Ova promjena ima značajne implikacije na način financiranja, provođenja i korištenja istraživanja u radu s mladima i šire, promičući pravedniji pristup razumijevanju i transformaciji društvenih stvarnosti.

Kategorija	Specifična korist	Kratko objašnjenje
Osnaživanje mladih	<i>Povećana autonomija i vodstvo</i>	Mladi preuzimaju vodeće uloge, stječući kontrolu nad projektima i razvijajući liderske vještine
	<i>Kritičko razmišljanje i rješavanje problema</i>	Izravno sudjelovanje u istraživanju i analizi izoštava kognitivne sposobnosti.
	<i>Povećana samoučinkovitost i samopouzdanje</i>	Kada mladi vide da njihovi naponi dovode do stvarnih promjena, to jača njihovo samopoštovanje i vjeru u vlastite sposobnosti.
	<i>Uspostavljanje široke mreže kontakata</i>	Suradnja s vršnjacima, odraslima i dionicima proširuje društvene veze i razvija vještine.

Kategorija	Specifična korist	Kratko objašnjenje
Društvene promjene	<i>Kontekstualno specifična i učinkovita rješenja</i>	Rješenja su prilagođena potrebama zajednice, što povećava njihovu relevantnost i održivost.
	<i>Osporavanje uvriježenih uvjerenja</i>	Pruža platformu marginaliziranim skupinama da se pozabave korijenskim uzrocima nepravde.
	<i>Povećano vlasništvo i održivost</i>	Izravna uključenost mladih potiče predanost i osigurava dugoročan utjecaj inicijativa.
	<i>Aktiviranje resursa zajednice</i>	Potiče suradnju među dionicima, što dovodi do koordiniranih napora i aktiviranja resursa.
Kvaliteta istraživanja	<i>Poboljšana kvaliteta i tumačenje podataka</i>	Unutarnje perspektive mladih dovode do pouzdanijih, složenijih i smislenijih rezultata.
	<i>Povećana vjerodostojnost i važnost</i>	Istraživanje utemeljeno na proživljenom iskustvu učinkovitije je i izravno primjenjivo na stvarne probleme.
	<i>Izgradnja povjerenja i veza</i>	Suradnički proces gradi snažne, uzajamne odnose između svih sudionika.
	<i>Premošćivanje jaza između istraživanja i prakse</i>	Izravno povezuje znanstveno istraživanje s praktičnim djelovanjem, osiguravajući da znanje dovodi do opipljivih promjena.

Poglavlje 4: Kretanje kroz izazove - Ograničenja i poteškoće u participativnom akcijskom istraživanju s mladima

Iako participativno akcijsko istraživanje (PAR) nudi velik potencijal za osnaživanje mladih i poticanje društvenih promjena, ključno je da praktičari prepoznaju i proaktivno se pripreme za izazove i ograničenja koja se mogu pojaviti, posebno pri radu s mladima. Suočavanje s ovim složenostima ključno je za uspješnu, etičnu i održivu provedbu.

4.1 Dinamika odnosa i osiguravanje pravedne podjele moći

Iako je suradnički pristup u samoj srži PAR-a i njegova najveća snaga, on istovremeno predstavlja značajne izazove u odnosima kojima se treba pažljivo upravljati.

- **Nedostatak uzajamnog povjerenja:** Izgradnja dubokog i autentičnog povjerenja između mladih sudionika i mladih radnika/istraživača je proces koji zahtijeva puno vremena. Zbog školskih obaveza, obiteljskih obveza i drugih izvanškolskih aktivnosti, mladi često imaju ograničeno i isprekidano slobodno vrijeme, što može predstavljati prepreku za dosljednu interakciju potrebnu za njegovanje snažnih veza. Osim toga, promjene u sastavu grupe mogu spriječiti stvaranje i održavanje povjerenja među članovima tima.
- **Nejednaki odnosi moći:** Unatoč temeljnom principu dijeljenja moći, okruženja usmjerena na odrasle mogu nenamjerno dovesti do toga da odrasli dominiraju procesom. To može rezultirati dodjeljivanjem simboličnih uloga mladima ili suptilnom manipulacijom njihovim sudjelovanjem, pogotovo pri radu s mladim adolescentima ili kada odrasli imaju negativne predrasude o sposobnostima mladih. Na primjer, učitelji mogu doživjeti pravo mladih na sudjelovanje kao prijetnju svom autoritetu ili tradicionalnim nastavnim metodama. Nedostatne istraživačke vještine kod mladih također mogu dovesti do toga da istraživači, koji su obično obrazovani pojedinci s već stečenom stručnošću, preuzmu veću kontrolu nad procesom istraživanja.
- **Razlike u uvjerenjima, kulturi ili interesima:** Razlike u perspektivama, kulturnoj pozadini ili temeljnim uvjerenjima između mladih i odraslih, pa čak i među samim mladima, mogu stvoriti značajne prepreke povjerenju i učinkovitoj suradnji. Iznimno je važno osigurati da se tema istraživanja uistinu podudara s interesima i motivacijom uključenih mladih, jer nedostatak interesa može narušiti njihovu predanost i uključenost u proces.

Izazov koji se često susreće u PAR-u, pogotovo u institucionalnim okruženjima poput škola, jest paradoks osnaživanja unutar strukturiranih okruženja. Iako PAR ima za cilj promicati osnaživanje i autonomiju mladih, učenici i učitelji često nisu upoznati s nestrukturiranim metodama učenja i pristupima koji ograničavaju izravno sudjelovanje učitelja. To može izazvati zbunjenost i nesigurnost kod učenika koji su naviknuti na jasne zadatke i specifične upute, što dovodi do komentara poput: "Imali smo previše utjecaja... što bismo zapravo trebali raditi?". Učitelji, s druge strane, mogu imati poteškoća s prihvaćanjem "povučene" uloge facilitatora, vjerujući da bi veća struktura koristila učenicima, osobito onima koji inače trebaju jasnije smjernice. Ta napetost nastaje jer su same institucionalne strukture, stvorene za edukaciju mladih, prirodno usmjerene na odrasle i opiru se prepuštanju kontrole.

Ovo zahtijeva značajno jačanje kapaciteta za odrasle, pripremajući ih za prijelaz iz uloge instruktora u ulogu učinkovitih facilitatora. Istovremeno, mlade je potrebno pripremiti da prihvate svoju novostečenu autonomiju u podržavajućem, ali manje direktivnom okruženju.

Kada je riječ o nevladinim organizacijama (NGO), posebno onima koje imaju iskustva u radu s mladima i neformalnom obrazovanju, ova su ograničenja manja, ali i dalje prisutna. Zbog svoje neformalne i manje strukturirane prirode, NGO-i "od mladih i za mlade" lakše će se prilagoditi fleksibilnosti i principima PAR metodologije. Ipak,iskusni radnici s mladima, sposobni pružiti facilitaciju i znanje o istraživačkom procesu, neophodni su.

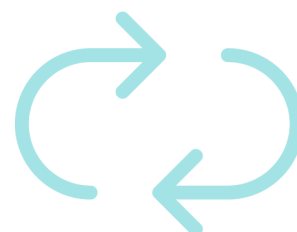
Međutim, čak ni radnici s mladima nisu imuni na potrebu za kontrolom. Stoga će provedba PAR-a biti proces učenja ne samo za mlade, već i za same radnike s mladima, koji bi na to trebali biti spremni.

4.2 Metodološka strogost, vrijeme i razmatranje resursa

Učinkovita primjena PAR-a zahtijeva ne samo pažljivo planiranje, već i značajno ulaganje vremena i resursa, što može predstavljati ozbiljne izazove.

- **Pitanje znanstvene valjanosti:** PAR često nailazi na probleme u znanstvenim krugovima jer se ne uklapa u tradicionalna pravila istraživanja. Ljudi koji se drže starijih, klasičnih metoda smatraju da PAR nije dovoljno temeljit i precizan niti objektivan. Fleksibilnost metoda i naglasak na subjektivnim iskustvima i procesima koje vodi zajednica mogu otežati prihvaćanje PAR-a u akademskim krugovima. To ponekad može dovesti do pitanja o uopćivosti (možemo li rezultate primijeniti na druge situacije) ili ponovljivosti (bi li drugi istraživači dobili iste rezultate).
- **Posvećenost vremenu i resursima:** Ponavljajuća i ciklička priroda PAR-a, s neprekidnim ciklusima istraživanja, djelovanja i promišljanja, zahtijeva ogromnu posvećenost vremenu i namjenskim resursima. Kratko trajanje projekata, ograničena sredstva ili pretrpani akademski rasporedi mogu dovesti do površnih rezultata, ubrzanog prikupljanja i tumačenja podataka, ili čak spriječiti dovršetak ključne faze djelovanja. Učinkovita obuka za analitičke vještine, na primjer, zahtijeva trajni angažman koji kratkoročni projekti često ne mogu osigurati.
- **Složenost analize podataka:** Iako je uključenost mladih u analizu podataka ključna za preuzimanje odgovornosti i dublje razumijevanje, često zahtijeva značajnu podršku i obuku odraslih. Vođenje mladih kroz složene metode kvalitativnog kodiranja ili kvantitativne analize može oduzimati puno vremena i zahtijeva facilitatore s odgovarajućim znanjem.

Zaista transformativni PAR projekt, koji se odlikuje dubokim angažmanom zajednice i sustavnim promjenama, često zahtijeva dulje razdoblje, obično šest do dvanaest mjeseci, uz redovite sastanke. To je u oštroj suprotnosti s uobičajenim kratkoročnim ciklusima financiranja projekata. Posljedično, kraći projekt s manje resursa može postići vrijedne ishode za razvoj mladih, ali se može boriti s postizanjem značajnih promjena na razini zajednice ili s dobivanjem vrlo rigoroznih istraživačkih rezultata koji zadovoljavaju tradicionalne akademske standarde. To zahtijeva realno postavljanje ciljeva od strane praktičara, koji moraju pažljivo uskladiti opseg svog PAR projekta s dostupnim resursima. Također, naglašava se važnost zagovaranja dugoročnijih, fleksibilnijih modela financiranja koji su usklađeni s organskom, iterativnom prirodom PAR-a, umjesto da se složeni procesi društvenih promjena guraju u krute, kratkoročne okvire.

4.3 Etičke odgovornosti i zaštita mladih

Rad s mladim ljudima u kontekstu istraživanja i djelovanja uvodi jedinstvena etička razmatranja koja zahtijevaju detaljno planiranje i stalan oprez kako bi se zaštitila njihova dobrobit.

- **Moguća šteta za mlade:** Uključivanje mladih u društveno djelovanje, osobito kada ono uključuje osporavanje postojećih struktura moći ili bavljenje osjetljivim problemima u zajednici, može ih izložiti nenamjernim rizicima. Ti rizici mogu uključivati društvenu isključenost, političku reakciju ili emocionalni stres koji proizlazi iz sukoba ili otpora dominantnih skupina. Na primjer, mladi koji razgovaraju o reklamama za duhan mogu se osjećati zastrašeno od strane vlasnika trgovina, ili grupne rasprave mogu eskalirati u ozbiljan sukob.
- **Povjerljivost i privatnost:** Zajednička i često otvorena priroda PAR-a, osobito kada su mladi uključeni u upravljanje podacima ili kada su njihovi sudionici u istraživanju vršnjaci koje dobro poznaju, može otežati održavanje stroge povjerljivosti. U manjim zajednicama gdje su stanovnici međusobno povezani, rizik od otkrivanja identiteta ili narušavanja privatnosti posebno je visok prilikom dijeljenja rezultata s članovima zajednice.
- **Pristanak na sudjelovanje:** Dobivanje istinski informiranog pristanka od maloljetnika je složen proces, koji obično zahtijeva dopuštenje roditelja. To može postati prepreka ako neslaganje odraslih, kao što je sukob interesa između mladih i roditelja u vezi s koristima od sudjelovanja ili temama istraživanja, sprječava mlade u aktivnom angažmanu. Važno je osigurati da mladi u potpunosti razumiju svoja prava, rizike i dobrovoljnu prirodu svog sudjelovanja.

Praktičari uključeni u PAR moraju neprestano balansirati između imperativa osnaživanja mladih i ključne odgovornosti za njihovu zaštitu. Samo osporavanje postojećih struktura moći, što je ključno za cilj društvene promjene u PAR-u, može izložiti mlade negativnim posljedicama. Stoga se želja za autonomijom mladih mora pažljivo uravnotežiti s etičkom odgovornošću za zaštitu njihove fizičke i emocionalne dobrobiti. To zahtijeva provedbu protokola za zaštitu, uključujući jasne procjene rizika, pružanje odgovarajućih sustava podrške za emocionalni stres i pažljivo razmatranje političkog i društvenog konteksta zajednice. Praktičari koji rade s mladima moraju biti spremni nositi se s potencijalnim sukobima i ublažavati ih, ponekad čak štiteći mlade od izravnog izlaganja ozbiljnim negativnim reakcijama. To naglašava etičko balansiranje koje praktičari provode u PAR-u: maksimiziranje samostalnosti mladih uz minimiziranje potencijalne štete. Podcrtava potrebu za kontinuiranim etičkim promišljanjem i prilagodljivošću tijekom cijelog projekta, osiguravajući da potraga za društvenim promjenama ne ugrozi dobrobit mladih ljudi.

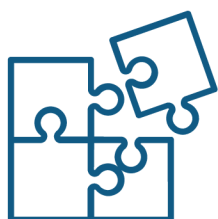
Izazovni aspekti	Specifični izazovi	Strategija ublažavanja
Relacijski	Nedostatak međusobnog povjerenja	Dajte prednost dosljednim aktivnostima za izgradnju tima; osigurajte stabilno sudjelovanje mladih i odraslih; potičite sigurno, otvoreno okruženje.
	Neravnopravni odnosi moći	Provedite jasne protokole dijeljenja moći; obučite stručnjake za rad s mladima za facilitatorsku ulogu; priznajte kompetencije mladih; riješite pristranost odraslih.
	Razlike u uvjerenjima/interesima	Osigurajte da teme istraživanja potječu od mladih; olakšajte otvoreni dijalog i međusobno razumijevanje različitih perspektiva.
Metodološki pristup	Pitanja znanstvene valjanosti	Jasno objasnite jedinstvenu vrijednost i metode PAR-a; koristite mješovite metode za triangulaciju; usredotočite se na relevantnost specifičnu za kontekst
	Posvećenost vremenu i resursima	Postavite realne opsege i vremenske rokove projekata; zagovarajte dugoročnije, fleksibilnije financiranje; osigurajte adekvatnu podršku odraslih za sve faze.
	Složenost analize podataka	Osigurajte sveobuhvatnu i pristupačnu obuku za mlade u analizi podataka; osigurajte dovoljnu podršku i vodstvo odraslih tijekom ove faze.

Izazovni aspekti	Specifični izazovi	Strategija ublažavanja
Etički	Moguća šteta za mlade	Provedite temeljite procjene rizika; uspostavite jasne protokole za zaštitu; osigurajte sustave emocionalne podrške; pripremite se za snalaženje u sukobima
	Povjerljivost & privatnost	Uspostavite stroge protokole za upravljanje podacima; jasno definirajte koje će se informacije dijeliti i s kim; osigurajte anonimnost gdje god je to moguće.
	Pristanak na sudjelovanje	Razvijte jasne obrasce za pristanak prilagođene mladima; pribavite dopuštenje roditelja/skrbnika; osigurajte da mladi u potpunosti razumiju svoja prava i dobrovoljnu prirodu sudjelovanja

Poglavlje 5: PAR u akciji: Inspirativni primjeri dobre prakse

Najdjelotvorniji način za razumijevanje transformativne moći Participativnog akcijskog istraživanja često je promatranje njegove primjene u praksi.

Sljedeći primjeri pokazuju kako se istraživanje koje vode mladi uspješno pretvorilo u opipljivo djelovanje i značajan utjecaj, s posebnim naglaskom na ključnu "fazu djelovanja" PAR ciklusa.

5.1 Studija slučaja 1: Osnaživanje mladih za jednakost u zdravstvu i promjenu politike (SAD)

Kontekst: Projekt Participativnog akcijskog istraživanja s mladima pokrenut je kako bi se riješile nejednakosti u pristupu tjelesnoj aktivnosti unutar školskih programa za mlade u srednjoj školi, u slabije financiranim okruženjima u SAD-u. Primarni cilj bio je povećati utjecaj mladih na odluke o opcijama tjelesne aktivnosti te uskladiti aktivnosti s njihovim stvarnim interesima. Ova je inicijativa imala za cilj nadići individualne promjene u ponašanju i uhvatiti se u koštac sa sistemskim preprekama zdravlju.

Istraživanje & rezultati : U istraživačkoj fazi projekta, mladi su koristili fotodokumentiranje kako bi sustavno istražili svoje školsko okruženje i kroz fotografije dokumentirali svoja zapažanja. Taj im je proces omogućio da identificiraju i istaknu specifične nejednakosti. Na primjer, djevojke uključene u program primijetile su da su dječaci imali mnogo veći izbor tjelesnih aktivnosti, što ih je navelo na prijedlog osnivanja plesne skupine. Također su uočili i prijavili nejednak pristup pauzama za tjelesnu aktivnost između učenika iz razreda s naprednim programom i drugih grupa. Njihova izravna iskustva pružila su jedinstvene i uvjerljive dokaze o sistemskim nejednakostima.

Faza djelovanja i utjecaj: Istraživači, mladi sudionici, prezentirali su svoja otkrića i preporuke izravno školskoj upravi. Utjecaj je bio trenutačan i značajan.

- **Provedene promjene koje su predložili mladi:** sve promjene koje su mladi predložili provedene su unutar šest mjeseci nakon završetka projekta. To je uključivalo: Uvođenje univerzalne 20-minutne pauze za tjelesnu aktivnost na kraju dana za sve učenike, čime je riješen problem nejednakog pristupa koji su mladi otkrili. Omogućavanje dostupnosti vode i zdravih grickalica nakon škole. Osnivanje plesne skupine nakon škole, što su djevojke posebno tražile. Popravak pustolovnog parka s užadima. Tereni su određeni za aktivno korištenje.
- **Faktori uspjeha:** Izvanredan uspjeh faze djelovanja pripisuje se nekoliko ključnih faktora: Rano uspostavljanje odnosa s ključnim dionicima, poput voditelja škole. Prihvaćanje od strane uprave: Snažna podrška školskog vodstva. Usklađenost između stavova dionika i nalaza mladih. Uspostavljen je sustav kontinuirane povratne informacije koji je osiguravao stalan utjecaj mladih na proces.

Iako je istraživanje mladih bilo uvjerljivo i njihove preporuke utemeljene, njihova uspješna provedba bila je izričito povezana s posvećenošću i podrškom školske uprave te ranim angažmanom s dionicima. Nasuprot tome, u paralelnom PAR programu, kojem je nedostajala ta ključna administrativna podrška, nijedna od predloženih promjena nije provedena.

To pokazuje da, da bi PAR nadišao individualni razvoj mladih i istinski utjecao na sistemske nejednakosti, vrlo je važno osigurati predanost donositelja odluka i ključnih dionika od samog početka. Stoga praktičari moraju djelovati kao ključni mostovi, olakšavajući ne samo istraživanje mladih, već i dijalog te osiguravajući nužno prihvaćanje od strane onih koji imaju moć provesti promjene unutar šireg sustava.

5.2 Studija slučaja 2: Urbani dizajn koji vode mladi za transformaciju zajednice (SAD)

Kontekst: "Nashville Youth Design Team" (NYDT) pokrenuo je PAR s ciljem rješavanja ključnih problema urbanog dizajna koji utječu na zdravlje i dobrobit mladih. Njihov se rad eksplicitno fokusirao na razumijevanje i osporavanje načina na koji se strukturni i ekološki rasizam manifestiraju unutar izgrađenog okoliša njihovog grada. Cilj ovog projekta bio je osnažiti mlade da preoblikuju svoju fizičku okolinu.

- **Istraživanje & rezultati:** Mladi suradnici iz NYDT-a koristili su mješoviti metodološki pristup, provodeći ankete, intervjue i izradu mapa zajednice kako bi identificirali neravnoteže u urbanim prostorima. Jedna od njihovih ključnih inicijativa bila je radionica "Grad iz snova", koja je okupila više od 2000 mladih u dobi od 5 do 18 godina na 30 lokacija. Kroz prezentacije, kreativne crteže i ankete, prikupili su opsežne podatke o tome kako bi grad dizajniran za mlade trebao izgledati. Tim je analizirao te bogate podatke koristeći deduktivno i induktivno kodiranje, identificirajući ponavljajuće teme i razvijajući skup prioriteta mladih za izgrađeni okoliš u Nashvilleu.

Faza djelovanja i utjecaj: "Nashville Youth Design Team" (NYDT) preveo je svoje istraživanje u opipljive urbane intervencije i značajan utjecaj na politiku.

- **Projekti taktičkog urbanizma (2020. – 2022.):**
 - **Mjere sigurnosti za pješake (2021.):** NYDT uspješno je proveo mjere za sigurnost pješaka na jednom od najopasnijih raskrižja u Nashvilleu. Njihov je rad privukao pozornost lokalnih medija i prometnih odjela, a Ministarstvo prometa Tennesseeja čak im je pripisalo zasluge za pokretanje projekta poboljšanja ulica u vrijednosti od 30 milijuna dolara na tom području.
 - **Mini-Soccer Pitch (2022):** Tim je postavio mini-nogometni teren u lokalnom parku u zajednici s velikom međunarodnom populacijom. Ova je inicijativa bila toliko uspješna da je dizajn kasnije odabran za trajno financiranje putem kampanje participativnog budžetiranja na razini cijelog grada, pri čemu Odjel za parkove Metro Nashvillea aktivno radi na njegovom trajnom postavljanju.
- **Radionica "Grad iz snova" (u tijeku):** Vizionarski dizajni i preporuke proizašli iz radionice uvršteni su u službeni gradski izvještaj. To osigurava da su glasovi mladih izravno u središtu procesa dugoročnog građanskog planiranja grada.
- **Youth Voice izložba:** Tim NYDT redovito organizira izložbe na kojima prezentira svoje istraživanje i dizajne javnosti, uključujući članove obitelji, vođe zajednica i vladine dužnosnike. Ti događaji potiču dijalog i grade širu podršku za njihove inicijative.
- **Izgradnja moći i ugleda:** Kroz ove utjecajne projekte, NYDT se uspješno etablirao kao ključni igrač u Nashvilleu u prostorima organiziranja mladih i urbanog dizajna. Ovaj ugled doveo je do poziva za njihovo sudjelovanje u širim inicijativama građanskog angažmana, što pokazuje njihov prepoznatljiv utjecaj.

Uspjeh NYDT-a u provedbi konkretnih promjena u urbanom dizajnu i utjecaju na političke odluke nije se temeljio samo na kvaliteti njihovih projekata, već i na ugledu i moći koje su izgradili svojim radom. Ova evolucija od neformalnog zagovaranja do formalne integracije u gradske vizionarske inicijative pokazuje kako Participativno akcijsko istraživanje (PAR) može poslužiti kao moćno oruđe za zagovaranje.

Ono ne samo da stvara učinkovita rješenja, već i gradi kredibilitet i kapacitete grupa mladih kako bi bile prepoznate kao legitimni i utjecajni dionici u građanskim procesima i procesima donošenja politika.

Ovaj model pokazuje kako inicijative koje vode mladi mogu nadići napore na razini zajednice i postati institucionalizirani glasovi, suštinski mijenjajući način na koji lokalne vlasti i institucije surađuju i uključuju perspektive mladih u dugoročno planiranje i donošenje odluka, što u konačnici potiče inkluzivniji oblik upravljanja.

5.3 Studija slučaja 3: Poticanje aktivnog građanstva i dobrobiti u školama (Italija)

Kontekst: Talijanski projekt participativnog akcijskog istraživanja koje vode mladi (YPAR) posebno je osmišljen kako bi promicao europsko aktivno građanstvo i poboljšao socijalnu dobrobit među adolescentima u srednjim školama. Ova je inicijativa strukturirana kao kvazieksperimentalna studija s ciljem sustavne procjene učinaka YPAR pristupa. Projekt je nastojao istražiti kako izravno sudjelovanje u istraživanju i djelovanju može utjecati na građanske stavove i ukupnu dobrobit mladih

Istraživanje & rezultati: Interventna skupina, koja se sastojala od 35 srednjoškolaca, aktivno je sudjelovala u YPAR procesu, fokusirajući se na društvene probleme koji su bili izravno relevantni za njihov život i njihovu zajednicu. Studija je koristila dizajn s kontrolnom skupinom i pretestiranjem/posttestiranjem kako bi se procijenio učinak YPAR intervencije, uspoređujući rezultate interventne skupine s kontrolnom skupinom od 34 učenika. Ovaj metodološki pristup omogućio je sveobuhvatnu evaluaciju učinkovitosti projekta.

Faza akcije & učinak: YPAR intervencija dala je značajne pozitivne ishode za mlade koji su sudjelovali:

- **Povećana socijalna dobrobit :** Sudionici u interventnoj skupini YPAR-a izvijestili su o značajnom porastu svoje socijalne dobrobiti, što ukazuje na pozitivan utjecaj na njihov opći osjećaj povezanosti i zadovoljstva unutar njihovog društvenog okruženja.
- **Povećano povjerenje u institucije:** Projekt je doveo do značajnog povećanja povjerenja u institucije među mladima koji su sudjelovali. To sugerira da izravno sudjelovanje u građanskim procesima, čak i na lokalnoj razini, može izgraditi povjerenje u vladine i društvene strukture.
- **Veće sudjelovanje:** Mladi u interventnoj skupini pokazali su povećanu razinu sudjelovanja u građanskim aktivnostima, odražavajući time povećanu spremnost i sposobnost da se aktivno angažiraju u svojim zajednicama.
- **Smanjena politička otuđenost:** Posebno značajan ishod bio je značajan pad osjećaja političke otuđenosti među interventnom skupinom, što ukazuje na to da je PAR proces pomogao premostiti jaz između mladih i političkih procesa.

Ova talijanska studija slučaja naglašava suptilan učinak PAR-a na građanski angažman, posebno izvan promjene šireg političkog identiteta. Rezultati pokazuju da je PAR vrlo učinkovit u poticanju aktivnog građanstva, građanskog angažmana i povjerenja u lokalne ili nacionalne institucije, rješavanjem opipljivih, neposrednih problema koji izravno utječu na mlade. Za rad s mladima diljem Europe, to znači da je PAR izvrstan alat za izgradnju praktičnih građanskih vještina i poticanje lokalnog angažmana, što su temelji za demokratsko sudjelovanje.

6. PAR istraživanje: "Perspektive mladih o nasilju, stavovima prema marginaliziranim skupinama i rješenjima za pozitivne promjene"

Ovaj projekt Participativnog akcijskog istraživanja proveden je u sklopu Erasmus+ KA2 projekta Strateškog partnerstva **"Inkluzivni putevi ka miru"**, u okviru aktivnosti „Snaga sudjelovanja“ u Hrvatskoj, Cipru, Srbiji i Španjolskoj.

Proces se odvijao od travnja do srpnja 2025. godine u svim zemljama, a u njega je bilo uključeno 5 mladih iz Hrvatske, Srbije i Španjolske te 6 mladih s Cipra, zajedno s 8 youth workera, po 2 iz svake zemlje. Rezultat su bili opsežni nacionalni izvještaji koji opisuju proces, predstavljaju rezultate istraživanja i pružaju opis poduzetih akcija na temelju rezultata, kao i evaluaciju procesa. Ti su izvještaji objedinjeni u jedan finalni izvještaj na razini projekta. Unutar ovog priručnika želimo **podijeliti naš proces i glavne rezultate** te inspirirati stručnjake za rad s mladima diljem Europe i šire rezultatima **naše akcije**. Dijeljenjem uvida, iskustava i rješenja proizašlih iz ovog procesa, nastojimo podići svijest, informirati politike i praksu te potaknuti šire društvene promjene.

Iako su izravno pogođeni nasiljem i marginalizacijom, mladi ljudi rijetko su uključeni u formalne rasprave ili procese donošenja odluka koji se bave tim pitanjima. Stoga je ovo istraživanje provedeno kako bi se steklo dublje razumijevanje kako mladi **percipiraju i doživljavaju nasilje, društvenu isključenost te potencijal za promjene unutar svojih zajednica**. Fokusirano je na mlade kao primarnu ciljanu skupinu, uključujući raznolika podrijetla i društvene stvarnosti, kao što su studenti, pripadnici marginaliziranih skupina te mladi ljudi aktivno angažirani ili zainteresirani za društvena pitanja.

Glavna svrha ovog PAR-a bila je:

- **Osposobiti stručnjake za rad s mladima** s novim pristupom istraživanju mladih koji se fokusira na društvene promjene koje promiču demokratske vrijednosti; koji je specifičan za kontekst, usmjeren na potrebe mladih; s iterativnim ciklusom istraživanja, akcije i refleksije.
- **Istražiti i razumjeti** perspektive mladih o nasilju, njihovu percepciju **inkluzije i isključenosti** u društvenim i institucionalnim okruženjima te stavove prema marginaliziranim skupinama
- Identificirati **razine svijesti**, osnaženosti i spremnosti za sudjelovanje u društvenim promjenama te prikupiti **konkretno ideje** o tome kako promicati veću inkluziju.

Proces je uključivao nekoliko sastanaka i radionica održanih između nacionalnih timova, svaki s jasnom svrhom i ciljem. Nakon postizanja zajedničkog razumijevanja, timovi su nastavili s postavljanjem specifičnih ciljeva svakog PAR-a i izradom odgovarajućih pitanja. Nakon toga slijedila je distribucija anketa, izrada izvještaja s analizom i završetak s provedbom intervencije, evaluacijom cijelog procesa i izradom izvještaja.

Bilo je zanimljivo primijetiti da je svaki nacionalni tim odabrao isti instrument – online upitnik. Broj pitanja je varirao: 15 u Srbiji i Španjolskoj, 28 na Cipru i 33 u Hrvatskoj. Ovaj se izbor smatrao praktičnijim za analizu i omogućio im je da dosegnu veću i raznolikiju skupinu sudionika, uključujući i one koje je obično teško ili nemoguće dosegnuti. Njihov izbor također potvrđuje da, bez obzira iz kojeg dijela Europe mladi dolaze, dijele isti svakodnevni život koji se sve više odvija online.

6.1 Ključni nalazi i komparativne analize

U istraživanju "Percepcije mladih o nasilju, stavovima prema marginaliziranim skupinama i rješenjima za pozitivne promjene" provedenom u Hrvatskoj, na Cipru, u Srbiji i Španjolskoj anketirano je **ukupno 237 mladih** u dobi od 13 do 30 godina, što je premašilo naša početna očekivanja u pogledu broja sudionika.

Svaki online upitnik su osmislili nacionalni timovi; stoga su pitanja bila različita i prikupljeni podaci se ne mogu u potpunosti usporediti.

Međutim, budući da je postojala **velika razina** uzajamnog razumijevanja među partnerskim organizacijama u vezi s temom i svrhom istraživanja, dosta je nalaza slično pa možemo napraviti usporedbe među njima.

Nasilje

Kada je riječ o nasilju koje su mladi doživjeli u sve četiri zemlje, otkrili smo da se broj mladih koji su iskusili neki oblik nasilja u Španjolskoj, Hrvatskoj i na Cipru kreće od 48 % do 60 %, dok je u Srbiji, gdje je pitanje bilo drugačije formulirano, 64 % ispitanika svjedočilo nasilju nad marginaliziranim skupinama. Vrste nasilja koje su najčešće navođene u svim zemljama bile su fizičko, internetsko (online), psihološko, seksualno uznemiravanje te diskriminacija/izolacija.

Ključni nalazi po zemljama bili su sljedeći:

Hrvatska: fizičko nasilje, vršnjačko nasilje, psihološko nasilje i seksualno nasilje.	Srbija: psihološko nasilje, internetsko (online) nasilje, diskriminacija/izolacija i fizičko nasilje.
Cipar: verbalno nasilje, diskriminatorno nasilje, seksualno uznemiravanje i fizičko nasilje.	Španjolska: verbalna agresija, internetsko (online) nasilje, socijalna isključenost i fizičko nasilje.

Komparativne analize pokazale su da se u sve četiri zemlje nasilje najčešće događa u zajednici/susjedstvu, školama i na internetu. Zabrinjava nas činjenica da su škole spomenute u svim zemljama, s obzirom na to da u svima postoje politike "nulte tolerancije na nasilje", a nasilje se i dalje događa unutar školskih prostorija. Možemo zaključiti da su te politike nedovoljne ili se ne provode pravilno, te bi šira zajednica – od donositelja odluka, nastavnika i drugog osoblja do roditelja i učenika – trebala promijeniti svoj pristup i provesti drugačije mjere kako bi se osiguralo da škole budu sigurno okruženje za sve.

Marginalizirane skupine

Uspoređujući nalaze o marginaliziranim skupinama, otkrili smo da su u većini zemalja najčešće spominjani migranti, etničke manjine, osobe s invaliditetom, LGBTQ osobe i žene. Rezultati po zemljama su:

Hrvatska: žrtve obiteljskog nasilja, osobe s problemima mentalnog zdravlja, žene, beskućnici.	Srbija: Romi, LGBTQ osobe, migranti, žene.
Cipar: migranti, etničke manjine, LGBTQ osobe.	Španjolska: migranti, osobe s invaliditetom, osobe koje žive u siromaštvu.

Rješenja za promjene

Ispitanici u svim zemljama uglavnom vjeruju da mogu utjecati na društvo i željni su to učiniti. Predložili su različita rješenja za smanjenje nasilja i poboljšanje socijalne uključenosti, koja se mogu kategorizirati po vrsti:

Edukativne radionice o poštovanju, nasilju (posebno prevenciji) i komunikaciji, treninzi za vršnjačku medijaciju, radionice mladi za mlade.	Kreativni projekti poput umjetnosti, filma, forum teatra ili uličnih aktivnosti.
Volontiranje u ranjivim zajednicama	Sigurni prostori za dijalog za susrete i rasprave mladih (vršnjački i s donositeljima odluka), mentorski programi između zajednica.
Kampanje za podizanje svijesti, online i lokalne; praćenje govora mržnje na internetu.	

Istraživanja u sve četiri zemlje pokazala su nam da mladi aktivno promišljaju o okruženjima u kojima žive te da imaju konkretne ideje o tome kako poboljšati svoje zajednice i položaj marginaliziranih skupina. Osjetljivi su na probleme s kojima se suočavaju njihovi vršnjaci, svjesni su institucionalnih prepreka i negativnih oblika ponašanja te su razvili empatiju. Rješenja koja predlažu su izvediva i ne zahtijevaju velika financijska ulaganja, no zahtijevaju široki konsenzus relevantnih dionika koji bi djelovali u sinergiji u smjeru smanjenja nejednakosti i stvaranja boljih politika uz više truda uloženog u njihovu provedbu.

6.2 Faza djelovanja & utjecaj

Oslanjajući se na rezultate istraživanja, svaki je nacionalni tim proveo inicijative specifične za svoj kontekst. Hrvatski i španjolski tim održali su radionice uživo koristeći različite neformalne metode učenja s velikim brojem sudionika. Ciparski i srpski tim morali su promijeniti svoj prvobitni plan za aktivnost uživo zbog vanjskih faktora, no brzo su proveli promjene i premjestili svoje djelovanje na internet.

Značajno postignuće u svim zemljama bilo je osnaživanje mladih ljudi, omogućujući im da aktivno prepoznaju probleme, osmisle istraživačke instrumente, analiziraju nalaze i kreiraju rješenja. Posebno su cijenjene inkluzivna metodologija i pristup vođen od strane vršnjaka. Mladi su se osjećali saslušano i poštovano te su naglasili kako im je PAR značajno promijenio perspektivu, čineći ih svjesnijima društvenih problema i spremnijima za aktivno iniciranje pozitivnih promjena. Većina ih je bila posebno zadovoljna provedenim akcijama i vidljivim rezultatima. Među stečenim vještinama istaknuli su timski rad, vještine analize podataka i vještine donošenja odluka. Također, mladi su razvili osjećaj vlasništva nad rezultatima, što je bilo posebno vidljivo u osmišljavanju i provedbi intervencija. Završna evaluacija pokazala je da su planirani ishodi aktivnosti postignuti: većina sudionika osjećala se potpuno uključeno u donošenje odluka, svi vjeruju da su imali vrlo visoku razinu autonomije, svi su bili vrlo zadovoljni načinom na koji su njihove ideje i komentari uključeni u izvješće o istraživanju, a njihov osjećaj osobne odgovornosti za provedbu aktivnosti se povećao, posebno onaj dio koji se odnosi na akciju.

Ovaj je proces značajno utjecao na razvoj vrijednih profesionalnih i osobnih znanja youth workera/ica koji su naučili/le koristiti novu metodologiju. Izrazile su vrlo visoko zadovoljstvo primjenom ove metode, vjerujući da se neovisnost mladih u donošenju odluka povećala, a potreba za direktivnim usmjeravanjem smanjila. Proces je značajno utjecao na povećanje razine povezanosti i povjerenja s mladima. Kao jedan od izazova koje su naučili prevladati, voditelji projekata istaknuli su prepuštanje donošenja odluka mladima, kao i postizanje ravnoteže između pružanja podrške i davanja autonomije mladima te održavanje značajne razine motivacije među sudionicima.

Detaljan opis intervencija / inicijativa provedenih u fazi djelovanja dostupan je na web stranici naših projekata u završnom izvješću PAR-a. Ovdje je kratak pregled akcija provedenih u svakoj zemlji:

Hrvatska: "Mladi glasno bez filtera"

Prepoznajući da mladi ljudi vide edukaciju vođenu od strane vršnjaka kao rješenje za nasilje i marginalizaciju, organizirali su edukativnu i zanimljivu radionicu fokusiranu na nasilje i marginalizirane skupine, koristeći metodu simulacije debate. Pitanja za debatu proizašla su iz istraživačkog upitnika, kako bi se potaknuli dublji odgovori i utjecalo na stavove. Događaj se održao 23. lipnja 2025. u Društvenom centru Bodovaljci, s 22 sudionika u dobi od 13 do 30 godina. Aktivnost je otkrila da su čak i srednjoškolci vrlo svjesni problema poput korupcije, neučinkovitosti pravosuđa i sistemskih prepreka za žrtve nasilja, što naglašava potrebu za međusektorskom suradnjom i jačim institucionalnim povjerenjem. Pokazala je značajan potencijal za angažiranje mladih u aktivnom građanstvu. Evaluacija je pokazala da su sudionici iskustvo smatrali zanimljivim i edukativnim. Naučili su raspravljati s argumentima, slušati, dijeliti mišljenja, kritički razmišljati i mirno raspravljati. Metoda debate ocijenjena je korisnom, a sudionici su izrazili interes za više takvih aktivnosti.

Cipar: Kampanja na društvenim mrežama

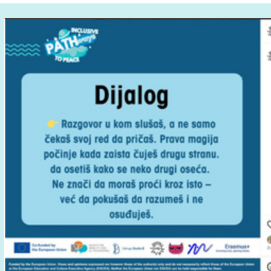
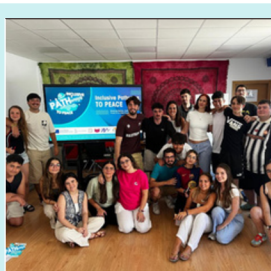
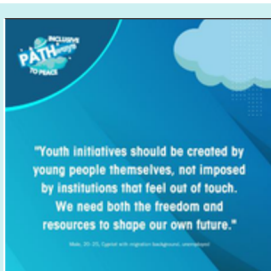
Istraživački tim želio je organizirati fokus grupu u tampon zoni UN-a u Ledra Palaceu u Nikoziji, no unatoč jedinstvenoj lokaciji, sesija je otkazana u posljednji trenutak. Budući da PAR metodologija zahtijeva od sudionika da budu vrlo fleksibilni i prilagodljivi promjenama, umjesto toga pokrenuli su sedmodnevnu društvenu kampanju temeljenu na našem istraživanju koje su vodili mladi, s objavama u formatu karusela i Instagram Storyjima s anketama, pitanjima i kvizovima. Kampanja je istaknula perspektive mladih o marginalizaciji i izgradnji mira. Svaka je objava kombinirala ključne nalaze istraživanja s citatima mladih Ciprana i pričama o izbjeglicama iz UNHCR-a Cipar. Kampanja je predstavila rješenja koja su mladi identificirali, poput vršnjačke medijacije, inkluzivnih događaja i zagovaranja putem društvenih mreža. Svaka je objava završavala pitanjem ili poticajem za razmišljanje, potičući kritičko promišljanje i angažman. Prevođenjem istraživanja u pripovijedanje usmjereno na ljude, kampanja je podatke učinila pristupačnima i dojmljivima, potičući dijalog i svijest na Cipru.

Srbija: Kampanja na društvenim mrežama

Sastanak s 15 sudionika, uključujući mlade članove i youth workere koji su sudjelovali u našem istraživanju, održan je u Šapcu, u Srbiji. Predstavljeni su ključni nalazi i raspravljalo se o izazovima, primijetivši da eskalirajuće nasilje u Srbiji zasjenjuje utjecaj istraživanja. Mirni prosvjednici, uglavnom mladi i studenti, suočavaju se sa sve većom represijom policije, što narušava povjerenje javnosti, ali i jača želju za pozitivnim promjenama. S obzirom na trenutačne prosvjede, mogućnost organiziranja događaja uživo bila je ograničena, što je utjecalo na planove djelovanja. Stoga je fokus prebačen na online kampanju za podizanje svijesti, koja promiče toleranciju i jednakost.

Španjolska: Radionica "World Café"

Dana 26. lipnja 2025., istraživački tim bio je domaćin diskusije u Hostelu za mlade u Puente Genilu, s 20 mladih sudionika (u dobi od 14 do 30 godina). Koristeći metodu "World Café", sudionici su u opuštenom okruženju razmjenjivali mišljenja o nasilju, inkluziji, resursima i vještinama. Mladi su željni suočavanja s izazovima u zajednici, tražeći inkluzivnija i dinamičnija okruženja. Žele istinsku uključenost, transparentnu komunikaciju i prilike za vođenje promjena. Mladi pokazuju duboko razumijevanje problema i spremnost za sudjelovanje, vođenje i sukreiranje inkluzivnije i dinamičnije lokalne zajednice - ako im se daju alati i povjerenje za to.

Zaključak – Osnažujuća praksa

Ovaj priručnik imao je za cilj osvijetliti participativno akcijsko istraživanje kao dinamičnu, osnažujuću i duboko utjecajnu metodologiju za rad s mladima. Prihvatanjem PAR-a, praktičari ne olakšavaju samo istraživanje; oni aktivno njeguju generaciju kritičkih mislilaca, angažiranih građana i moćnih pokretača promjena. Put PAR-a, sa svojom cikličnom prirodom istraživanja, djelovanja i refleksije, potiče cjelovit razvoj mladih ljudi dok istovremeno potiče značajne društvene transformacije u njihovim zajednicama.

Istražili smo kako PAR redefinira stručnost, stavljajući iskustva mladih na čelo istraživanja i osiguravajući da su problemi kojima se bave uistinu relevantni za njih. Ovaj pristup ne samo da izoštrava njihovo kritičko razmišljanje, vještine rješavanja problema i vodstva, već i značajno jača njihovu samoučinkovitost i samopouzdanje. Osim individualnog rasta, PAR je snažna sila za socijalnu pravdu, koja dovodi do rješenja specifičnih za kontekst, propituje dominantne narative i potiče dubok osjećaj vlasništva nad postignutim promjenama. Također poboljšava samu kvalitetu istraživanja unaprjeđujući interpretaciju podataka i premošćujući jaz između akademskih nalaza i primjene u stvarnom svijetu.

Međutim, prepoznali smo i da put PAR-a nije bez složenosti. Upravljanje relacijskom dinamikom, osiguravanje pravedne raspodjele moći, upravljanje vremenom i resursima te održavanje strogih etičkih standarda ključni su aspekti. Te izazove možemo prevladati pažljivim planiranjem, kontinuiranim promišljanjem i predanošću temeljnim načelima PAR-a. Predstavljene studije slučaja slikovito pokazuju kako PAR inicijative koje vode mladi mogu postići izvanredan uspjeh, od utjecaja na školske politike do preoblikovanja urbanih sredina i poticanja aktivnog građanstva.

Uloga odraslih praktičara u ovom procesu za mlade je neupitno ključna. Ona uključuje stvaranje sigurnih prostora, pružanje strukturirane podrške, snalaženje u složenoj relacijskoj dinamici i osiguravanje potrebnog institucionalnog prihvatanja kako bi se mladima omogućilo da vode ovaj transformativni posao. Svjesnim pomicanjem dinamike moći i vrednovanjem mladih kao stručnjaka za vlastite živote, voditelji mogu otključati ogroman potencijal.

Dok krećete na svoje putovanje participativnim akcijskim istraživanjem ili ga nastavljate, sjetite se da ste vi pokretač duboke promjene. Prihvatite ovu metodologiju s povjerenjem, vjerujte u urođene sposobnosti i jedinstvene perspektive mladih ljudi te svjedočite nevjerojatnom, trajnom utjecaju koji oni mogu imati na svoje zajednice i šire društvo. PAR nije samo metodologija — to je pokret prema pravednoj promjeni koju pokreću mladi. Prihvatanjem PAR-a pridružujete se mreži praktičara koji osnažuju marginalizirane glasove i redefiniiraju ono što je moguće. Počnite s malim koracima, budite prilagodljivi i prepustite vodstvo mladima.

Dodatni resursi

Online platforme i alati:

- YPAR Hub (UC-Berkeley and SF Peer Resources): Sveobuhvatna zbirka, kurikulum i istraživačko središte za YPAR, koje nudi opsežne resurse za voditelje projekata i mlade.
- Community Futures Community Lore Stepping Stones Curriculum (UC Davis): Pruža strukturirani kurikulum, korak po korak, za usmjeravanje mladih kroz PAR proces.
- Hub for Justice Centered Youth Engagement (Središte za praksu javnog zdravstva Sveučilišta u Coloradu): Nudi vrijedne resurse i obuke za inicijative angažmana mladih usmjerenog na pravdu.
- SALTO Inclusion Resource Centre: Iznimno vrijedna europska platforma koja nudi resurse i alate za poticanje uključenosti u radu s mladima, često se preklapajući s principima PAR-a
- SALTO-YOUTH zbirka alata za neformalno učenje za poticanje angažmana mladih: Sadrži kreativne i iskustvene aktivnosti osmišljene za jačanje angažmana i sudjelovanja mladih, primjenjive u različitim fazama PAR-a.
- NAF Youth PAR Toolkit: Nudi praktične resurse za pomoć edukatorima i voditeljima projekata za mlade da osnaže glas mladih i poboljšaju programe putem PAR pristupa.

Ključna literatura i istraživanje:

- Akademski časopisi i publikacije: Istražite znanstvene članke o participativnom akcijskom istraživanju i participativnom akcijskom istraživanju mladih kako biste produbili razumijevanje teorijskih osnova, metodoloških nijansi i različitih primjena.
- Istraživanje o razvoju i osnaživanju mladih: Proučite literaturu koja se usredotočuje na pozitivan razvoj mladih, građanski angažman i teorije osnaživanja kako biste stekli dodatni uvid u duboki utjecaj PAR-a na mlade ljude.

Europski okviri za politike mladih:

- Preporuke Vijeća Europe o radu s mladima i inkluziji: Ovi dokumenti pružaju vodeća načela i preporuke za politike kojima se podržavaju inkluzivne prakse u radu s mladima.
- Strategija EU-a za mlade (2019. – 2027.): Ovaj sveobuhvatni okvir za suradnju u području politika EU-a za mlade naglašava tri glavna područja djelovanja: uključivanje, povezivanje i osnaživanje. On ocrtava strategije i mogućnosti financiranja, uključujući program Erasmus+ i Europske snage solidarnosti, koji mogu podržati PAR inicijative.

Nacionalne politike i inicijative koje podržavaju inkluziju u radu s mladima:

- Istražite specifične nacionalne politike unutar europskih zemalja kako biste razumjeli lokalne okvire i potencijalne prilike za financiranje koje mogu podržati PAR projekte.

Mogućnosti za umrežavanje i usavršavanje:

- Programi Erasmus+ i Europske snage solidarnosti: Aktivno tražite i sudjelujte u treninzima, razmjenama mladih i događajima umrežavanja koje financiraju ovi programi. Oni nude neprocjenjive prilike za povezivanje s drugim praktičarima, razmjenu najboljih praksi i razvoj vještina u području angažmana mladih i PAR-a.

Pružatelji tehničke pomoći i obuke:

- Identificirajte organizacije i stručnjake koji su specijalizirani za angažman mladih i PAR, a koji mogu pružiti prilagođene obuke, mentorstvo i stalnu podršku za vaše projekte.

Impresum

Ovaj priručnik nastao je u okviru Erasmus+ projekta „Inkluzivni putevi ka miru“, 2024-2-HR01-KA220-YOU-000279458.

Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije.

Udruga Studio B

**Sufinancira
Europska unija**

**AGENCIJA ZA
MOBILNOST I
PROGRAME EU**

Izdavač

UDRUGA STUDIO B

BODOVALJCI 103

HR – 35420 STARO PETROVO SELO

www.udrugastudiob.hr

ured.studiob@gmail.com

Autor:

Nikolina Jureković, Udruga Studio B

Dizajn

Udruga Studio B

Srpanj, 2025.

Financirala Europska unija. Izraženi stavovi i mišljenja isključivo su autorovi i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.